

Milí priatelia,

polovica príbehov o ľuďoch, čo zachraňovali počas vojny Židov, je už za nami. Preto ponúkam krátku rekapituláciu.

Príbeh o farárovi, ktorý sa nebál

Ten prvý bol o evanjelickom farárovi Júliusovi Dérerovi, ktorý v Modre v internátnej škole a sirotinci umiestnil počas vojny medzi evanjelické deti aj deti židovské. Modrania o tom vedeli, žiaľ, niekto ich udal Nemcom a tí prišli do internátu. Niektoré dievčatá stihli utiecť do viníc, ale v noci sa báli a tie menšie sa vrátili do tepla izby. Pred školou na nich čakalo nákladné auto...

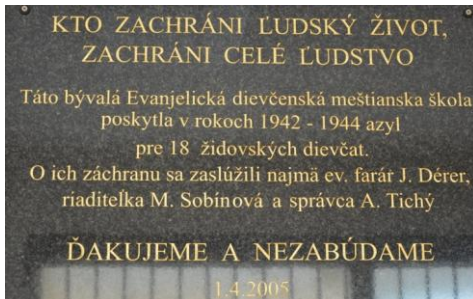
TV dokument: <http://www.rtv.s.sk/televizia/archiv/9348/74863>

Rozhlasové

rozprávanie: <http://slovensko.rtv.s.sk/relacie/encyklopedia-spravodlivych/22116/deti-zo-sirotinca-a-internatnej-skoly-v-modre>

Pani Emília Dérerová, dcéra ev. farára Júliusa Déreera /vpravo/ s kamarátkou z detstva p. Šargavou pred budovou sirotinca.

Pamätná tabuľa v budove bývalej Evanjelickej internátnej dievčenskej školy v Modre.

Príbeh o ľuďoch, ktorí zachránili 16 Židov

Manželia Ján a Zuzana Urbanovci s deťmi

Druhý príbeh sa odohrával nám rozprávala pani Emília Ševčíková z dediny Kálnica. Ako dieťa žila s rodičmi na samote,

Štáb, ktorý nakrúcal príbeh v Kálnici. V strede dcéra záchrancov Emília Ševčíková.

neďaleko Kálnice, ale už v katastri Beckova. Volalo sa to k nim „na salaš“. Rodičia si prenajali pozemky a gazdovali - majetok patril rodine pána Smetanu. Keď prišli Urbanovcovo pomoc požiadať najprv Gruenfeldovci z východu a neskôr Kurzovci z Beckova, neváhali. Úkryt našli u nich doma a keď už bolo zle, prežili v bunkri v lese.

Príbeh nájdete v televíznej podobe tu: <http://www.rtvs.sk/televizia/archiv/9348/75468>

a v rozhlasovej je tu: <http://slovensko.rtvs.sk/relacie/encyklopedia-spravodlivych/24928/zachranili-sme-16-ludi>

Príbeh z mlyna, kde bolo zachránených 26 Židov

Pán Ján Lysý mal 7 rokov, keď bola oslobodená v apríli 1945 Stará Turá. Žil so svojimi rodičmi Štefanom a Kristínou v mlyne. Otec aj s mamou boli mlynári v mlyne medzi Vaďovcami a Hrachovišťom. Bývali osamote, nemali susedov a Ján nemal ani súrodencov. Chodilo k nim aj počas vojny veľa ľudí – gardisti, Nemci, partizáni. A Židia.

V mlyne mal otec pána Lysého pomocníka Milana Rajskeho. Bol Žid – ale dal si meno Vydarený, pomáhal všetko, čo bolo treba. Čo chytil do ruky, to spravil, vedel všetko urobiť. Bol

utečenec, lebo mal ísť na vojenskú službu. V mlyne slúžila aj slúžka Milka, tiež Židovka. Oblečenú do šiat, ktoré sa vtedy na dedine nosili, ju nikto nespoznal.

A v priestoroch mlyna sa ukrývalo ďalších 26 ľudí! Nahliadli sme tam s kamerou.

Príbeh si môžete pozrieť v archíve:

<http://www.rtvs.sk/televizia/archiv/9348/76073>

A jeho rozhlasová verzia je tu:

<http://slovensko.rtvs.sk/relacie/encyklopedia-spravodlivych/27723/zachraneni-v-mlyne>

Ján Lysý počas nakrúcania pri mlyne s režisérom Jarom Vojtekom

Príbeh záchrany kamarátky a jej rodiny

Štvrtý príbeh sa odohrával v Topoľčanoch, Žiline, Modre a v Bratislave. Pani Ľubica Černáková žila najprv so svojimi rodičmi Martinom a Máriou Noskovcami a bratom v Topoľčanoch, ich susedmi bola židovská rodina Fleischmannovcov – otec Karol, matka Zuzana a deti Ivan a Felicitas, ktorú volali Licka. Ľuba a Licka boli kamarátky.

Pani Ľubica Černáková počas nakrúcania v Bratislave

Na jeseň 1942 boli však Fleischmannovci dvakrát sústredení v zbernom tábore v židovskej škole v Topoľčanoch. Pán Nosko ich vďaka známostiam dostal von. Označili ho ako „biely Žid“, to boli ľudia, ktorí pomáhali Židom.

Tretíkrát nič nemohol robiť. Zobrali ich do Žiliny do zberného tábora.

Celý príbeh vyrozprávala pani Černáková v televíznom dokumente, ktorý je na pozretie online:

<http://www.rtvs.sk/televizia/archiv/9348/77214>

a v rozhlasovej verzii si môžete jej rozprávanie vypočuť tu:

<http://slovensko.rtvs.sk/relacie/encyklopedia-spravodlivych/20642/pribeh-pani-luby-cernakovej-a-jej-rodicov>

Statočný učiteľ

No a piaty, zatiaľ posledný odvysielaný príbeh, je z východného Slovenska. Nad dedinkou Zázrivá v chalupe s nádherným výhľadom žije pán Vladimír Antol. V Kežmarku v panelákovom byte býva pani Mária Mayerová. Obaja však pochádzajú zo Slovenskej Vsi, dedinky, v ktorej sa odohrala záchrana rodiny Goldmannovcov z Kežmarku. Pán Vladimír Antol sa narodil v roku 1942. Býval s otcom a mamou v budove evanjelickej školy, kde sa na jednej strane nachádzala trieda a na druhej ich byt.

Mladomanželia Antolovci

Pán Antol a pani Mayerová počas nakrúcania pred budovu bývalej školy

V budove bol ešte kabinet a malá izba, kde žil školník Pavel Mayer s manželkou a dcérou Marínou. Do jednotriedky chodili evanjelické deti z dediny, a židovské. Bolo ich tu len zopár rodín. V roku 1944, po potlačení povstania, poskytol učiteľ Antol úkryt rodine Goldmannovcov. Manželia s dvoma deťmi, Zuzkou a Marietkou. Pani sa volala Alica, meno pána nevieme.

Mladšia Zuzka, kým sa ešte dalo, chodila aj do školy na vyučovanie.

Do školy sme vás zaviedli v dokumentárnom filme:

<http://www.rtvs.sk/televizia/archiv/9348/77910>

A rozprávanie pána Antola a pani Mayerovej si môžete vypočuť **aj z rozhlasového archívu:**

<http://slovensko.rtvs.sk/relacie/encyklopedia-spravodlivych/35270/statocny-ucitel>

Cyklus SPRAVODLIVÍ sa vysiela na Dvojke v pondelky o 21.40.

Pred nami je ešte 5 príbehov, najbližšie zo Starej Turej o pánovi Ladislavovi Kleinovi, ktorý sa zachránil v peci u Durecovcov. Príbeh rozpráva jeho syn Tomáš Klein a pani Anna Malárová, dcéra záchrancov, ktorá si pamätá, ako Ladislav Klein, počas vojny Ján Gurčík, prišiel k nim kupovať slivky...

Pokračujeme aj vy vysielať rozhlasovej Encyklopédie spravodlivých v Rádiu Slovensko každú druhú nedeľu o 23.05, najbližšie 25.10.

Tri premiérové príbehy nám v septembri a októbri porozprávali pani Zuzana Brádňanská z Klenovca: <http://slovensko.rtvs.sk/relacie/encyklopedia-spravodlivych/88965/domcek-na-lazoch>,

pán Július Jakubec z Hrabušíc v Slovenskom raji:

<http://slovensko.rtvs.sk/relacie/encyklopedia-spravodlivych/89812/zachraneni-v-raji>,

pani Alena Bodnárová z Prešova:

<http://slovensko.rtvs.sk/relacie/encyklopedia-spravodlivych/90942/statocni-spevakovci>

Veľmi pekne Vám ďakujem za priazeň a rozpošlite tieto informácie Vaším priateľom,
o ktorých si myslíte, že by si príbehy radi pozreli či vypočuli.

S úctou

Dagmar Mozolová,

redaktorka RTVS,

autorka Encyklopédie spravodlivých v rozhlase

a autorka námetu dokumentárneho cyklu

Spravodliví v televízii